

Pedagogische begeleidingsdienst

Huis van het GO!

Willebroekkaai 36

1000 Brussel

LEERPLAN

DERDE GRAAD

SECUNDAIR

ONDERWIJS

ECONOMIE-MODERNE TALEN

SPECIFIEK GEDEELTE
DOORSTROOM

EERSTE EN TWEEDE LEERJAAR
(5de en 6de jaar)

LEERPLANNUMMER
3D/ECONOMIE/MODERNE

INSPECTIENUMMER
GSO-2024-1289-Gemeenschapsonderwijs-adv-V25

Versiedatum
31/01/2025

DOMEINOVERSCHRIJDEND

Inhoudstafel

Inleiding	3
Samenhang	3
Eigenheid van de studierichting	4
Doelgroep	5
Gepersonaliseerd Samen Leren	6
Ruimte voor het eigen pedagogisch project	8
Logische doorstroommogelijkheden	6
Opbouw van de leerplandoelen	9
Herkomst van de doelen	9
De leerplandoelen	9
Subdoelen	10
Minimale inhoudelijke afbakening	10
Nummering van de leerplandoelen	10
Leerplandoelen	12
Generieke doorstroomcompetenties	12
Historisch bewustzijn	13
Taalwetenschappen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek	14
Taalwetenschappen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten	15
Taalwetenschappen: taalverwerving en taalontwikkeling	16
Nederlands: algemene uitbreiding	17
Nederlands: taalsystematiek	18
Nederlands: literatuur	19
Nederlands: communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten	20
Engels en Frans: algemene uitbreiding	21
Engels en Frans: communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten	29
Engels en Frans: taalsystematiek	30
Engels en Frans: literatuur	31
Duits: communicatieve vaardigheden	32
Duits: taalsystematiek	39
Duits: literatuurbeleving	40
Statistiek	41
Uitgebreide wiskunde in functie van economie	43
Uitgebreide algemene economie	47
Bedrijfswetenschappen en recht	54
Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen	56
Minimale materiële vereisten	69
Vakkenkoppeling	70
Pedagogisch – didactische ondersteuning	71

Inleiding

Samenhang

Dit is een leerplan voor het specifieke gedeelte doorstroomfinaliteit, derde graad.

Dit leerplan moet in samenhang gelezen worden met het leerplan “Derde graad secundair onderwijs - Basisvorming doorstroomfinaliteit”.

Tussen het leerplan van het specifieke gedeelte en het leerplan van de basisvorming is een overlap of samenhang tussen leerplandoelen mogelijk. Indien dit het geval is, wordt dit in de GO! Navigator aangeduid, aangevuld met concrete handvaten om deze doelen op een functionele manier te integreren.

Eigenheid van de studierichting

De leerlingen krijgen een pakket **basisvorming voor de doorstroomfinaliteit** met inhouden uit de zestien sleutelcompetenties.

De **specifieke vorming** bestaat concreet uit leerplandoelen die voorbereiden op vervolgonderwijs:

- WD 01.01 Algemene doorstroomcompetenties: Generieke doorstroomcompetenties
- WD 01.02 Algemene doorstroomcompetenties: Historisch bewustzijn – uitbreiding
- WD 02.01 Moderne talen: Taalwetenschappen – algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek
- WD 02.02 Moderne talen: Taalwetenschappen – sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten
- WD 02.03 Moderne talen: Taalwetenschappen – taalverwerving en taalontwikkeling
- WD 02.08 Moderne talen: Nederlands – algemene uitbreiding
- WD 02.09 Moderne talen: Nederlands – taalsystematiek
- WD 02.10 Moderne talen: Nederlands – literatuur
- WD 02.13 Moderne talen: Nederlands – communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten
- WD 02.14 Moderne talen: Frans en Engels – algemene uitbreiding
- WD 02.16 Moderne talen: Frans en Engels – communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten
- WD 02.18 Moderne talen: Frans en Engels – taalsystematiek
- WD 02.20 Moderne talen: Frans en Engels – literatuur
- WD 02.24 Moderne talen: Duits – communicatieve vaardigheden
- WD 02.26 Moderne talen: Duits – taalsystematiek
- WD 02.29 Moderne talen: Duits – literatuurbeleving
- WD 06.01 Wiskunde: Statistiek
- WD 06.05 Wiskunde: Uitgebreide wiskunde in functie van economie
- WD 16.01 Economie: Uitgebreide algemene economie
- WD 16.07 Economie: Bedrijfswetenschappen en recht

In deze studierichting krijgen de leerlingen een pakket economie. Ze bestuderen de diverse markten en het overheidsingrijpen op het marktmechanisme in een nationale en internationale context. Ze analyseren de werking van de economie als systeem en reflecteren over economische modellen en duurzame economische ontwikkeling. Daarnaast verdiepen ze zich ook in bedrijfswetenschappen en recht. Ze vergelijken courante ondernemingsvormen en fiscale regels, voeren een dubbele boekhouding, beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming en lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn toe. Daarnaast illustreren ze het belang van een bedrijfsstrategie en de samenstelling van de marketingmix op basis van de marketingstrategie. Ter ondersteuning van het pakket economie verbreden en verdiepen de leerlingen verschillende domeinen van de wiskunde. Daarbovenop krijgen ze een extra pakket Nederlands, Frans, Engels en Duits. Er gaat aandacht naar taalsystematiek (structuren en wetmatigheden van talen), communicatieve vaardigheden (schrijven, spreken, lezen en luisteren), literatuur en voor Duits ook naar Landeskunde. De leerlingen leren bewust te reflecteren op taal, wat bijdraagt aan het abstract denken over taal. Ook taalverwerving, taalontwikkeling en sociolinguïstiek komen aan bod. De leerlingen vergroten hun inzicht in interculturele communicatie.

Tot slot maken ook generieke onderzoekscompetenties deel uit van deze studierichting. Ze worden gerealiseerd met de specifieke inhouden van de studierichting. Er wordt ook gewerkt aan de brede historische competenties van de leerlingen.

Doelgroep

Leerlingen die starten in het eerste leerjaar van de derde graad in de doorstroomfinaliteit hebben door het behalen van de leerplandoelen van de tweede graad de nodige competenties verworven om de overstap naar de derde graad succesvol te kunnen maken.

De leerlingen delen vanuit hun keuze voor een bepaalde studierichting eenzelfde interesse. Maar meer nog dan voor de basisvorming zullen de kenmerken van de leerlingen in de derde graad voor het specifieke gedeelte verschillen. Behalve verschillen op cognitief, psychomotorisch en sociaal-affectief vlak zijn er ook verschillen door de gevolgde vooropleiding.

In de tweede graad hebben leerlingen gekozen voor een studierichting gekoppeld aan een finaliteit.

- Leerlingen die een studierichting gekozen hebben die als een vooropleiding van deze studierichting wordt ingericht, hebben in het specifieke gedeelte van de tweede graad leerplandoelen verworven die gekoppeld zijn aan wetenschapsdomeinen die in de derde graad aan bod komen. Op een aantal van deze doelen wordt in de derde graad verder gewerkt. Deze leerplandoelen worden beschouwd als noodzakelijke doelen om succesvol aan de derde graad deel te nemen. In de GO! Navigator wordt de link gelegd tussen de doelen van de tweede en de derde graad (verticale samenhang). Leerlingen uit de volgende studierichtingen hebben een vorming gevolgd die als een logische vooropleiding kan worden beschouwd:

- Economische Wetenschappen
- Moderne talen

Hoewel bovenstaande studierichtingen uit de tweede graad inhoudelijk voorbereiden op deze studierichting in de derde graad, veroorzaakt de structuur van het secundair onderwijs dat er bij een logische instroom in deze studierichting toch een tekort is voor bepaalde wetenschapsdomeinen.

Deze studierichting bouwt immers verder op cesuurdoelen die in andere studierichtingen in de tweede graad reeds verworven zijn. Voor deze studierichting gaat het in het bijzonder om de volgende instroom:

- Economische Wetenschappen: hiaat voor de wetenschapsdomeinen 02 en 03, in het bijzonder voor Duits
- Moderne talen: hiaat voor het wetenschapsdomein 16

Om hieraan te verhelpen, voorziet de lessentabel in de tweede graad optiepakketten die de instroom moet faciliteren. Leerlingen die het voorbereidend optiepakket hebben gekozen, hebben (een deel van) de noodzakelijke voorkennis aangeboden gekregen. Leerlingen die dit optiepakket niet aangeboden kregen, starten met een (groter) hiaat in hun voorkennis.

Meer informatie over de optiepakketten is terug te vinden op de GO! Navigator.

De samenhang tussen de cesuurdoelen en de specifieke minimumdoelen vanuit deze logische doorstroom is terug te vinden in de tabel 'Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen' die terug te vinden is in dit leerplan.

- Leerlingen die een studierichting gekozen hebben die inhoudelijk minder of niet aanleunt bij deze studierichting hebben eventueel minder of geen voorkennis voor het specifiek gedeelte.

Vanuit het bovenstaande gegeven kunnen de leerlingen voor het specifieke gedeelte beschouwd worden als een heterogene groep. Daarom is het belangrijk om, bij het begin van de graad, de beginsituatie van elke leerling goed in kaart te brengen, om zo als lerarenteam zicht te krijgen op de kenmerken van de leerlingengroep en een leerlijn uit te werken die nauw aansluit bij de beginsituatie en de mogelijkheden van de leerlingen waarbij er aandacht is voor het wegwerken van eventuele hiaten bij de start van de derde graad. Hierbij heeft het lerarenteam de vrijheid en verantwoordelijkheid om leerplandoelen in te plannen in zowel het eerste als tweede jaar van de derde graad volgens de noden, behoeften en mogelijkheden van hun leerlingengroep. Daarnaast heeft het lerarenteam de vrijheid om te bepalen op welke manier de doelen functioneel geclusterd en aangeboden kunnen worden binnen de derde graad.

Onderwijskwalificatie

Een onderwijskwalificatie geeft weer wat je moet kennen en kunnen om verdere studies aan te vatten, te functioneren in onze maatschappij of een bepaald beroep uit te oefenen. In de Vlaamse kwalificatiestructuur zijn de kwalificaties ondergebracht op 8 niveaus, van basisonderwijs tot universiteit.

Deze studierichting situeert zich op VKS-niveau 4. De uitgangspunten voor een VKS-niveau 4 zijn:

- Kennis en vaardigheden:
  - concrete en abstracte gegevens (informatie en begrippen) uit een specifiek domein interpreteren
  - reflectieve cognitieve en productieve motorische vaardigheden toepassen
  - gegevens evalueren en integreren
  - strategieën ontwikkelen voor het uitvoeren van diverse taken en om diverse, concrete, niet-vertrouwde (maar weliswaar domeinspecifieke) problemen op te lossen
- Context, autonomie en verantwoordelijkheid:
  - handelen in een combinatie van wisselende contexten
  - autonoom functioneren met enig initiatief
  - volledige verantwoordelijkheid voor eigen werk opnemen
  - het eigen functioneren evalueren en bijsturen met het oog op het bereiken van collectieve resultaten

Logische doorstroommogelijkheden

Economie-Moderne Talen is een domeinoverschrijdende doorstroomrichting (aso). Dat houdt in dat de leerling voorbereid wordt op succesvolle doorstroom naar een breed pallet aan professionele en academische bacheloropleidingen.

Na het aso zijn in principe alle **professionele bacheloropleidingen** haalbaar. Extra inspanning voor sommige vakken kan nodig zijn. Voor de richting Economie-Moderne Talen situeren de meest logische vervolgopleidingen uit het professioneel hoger onderwijs zich binnen de studiegebieden:

- Handelswetenschappen en Bedrijfskunde
  - Applied Information Technology (E)
  - Bedrijfsmanagement
  - Business Management
  - Business Management & Entrepreneurship (E)
  - Business Management (E)
  - Business Management Marketing (E)
  - Communicatiemanagement
  - Communication Management (E)
  - Hotelmanagement
  - Idea and Innovation Management
  - Informatiemanagement en Multimedia
  - Informationmanagement & Multimedia (E)
  - International Business Management (E)
  - International Communication and Media-ICM (E)
  - International Journalism (E)
  - International Office Management (E)
  - International Tourism and Leisure (E)
  - Journalistiek
  - Media and Entertainment Business

- Netwerkeconomie
- Office Management
- Retailmanagement
- Toegepaste Informatica
- Toerisme- en Recreatiemanagement
- Wellbeing- en Vitaliteitsmanagement
- Onderwijs

Doorstroom naar alle andere professionele bacheloropleidingen is mogelijk, maar binnen Economie-Moderne Talen wordt er niet specifiek inhoudelijk op voorbereid.

Bij de keuze voor **academische bacheloropleidingen** moet de leerling rekening houden met de gemaakte keuzes in het secundair onderwijs. Voor de richting Economie-Moderne Talen situeren de meest logische vervolgopleidingen uit het academisch hoger onderwijs zich binnen de studiegebieden:

- Gecombineerde studiegebieden
  - Afrikaanse Talen en Culturen
  - International Affairs (E)
  - Oost-Europese Talen en Culturen
  - Oosterse Talen en Culturen
  - Sociaal-Economische Wetenschappen
  - Taal- en Regiostudies
- Handelswetenschappen en Bedrijfskunde
  - Bestuurskunde en Publiek Management
  - Business Administration (E)
  - Handelswetenschappen
- Politieke en Sociale wetenschappen
  - Communicatiewetenschappen
  - Politieke Wetenschappen
  - Politieke Wetenschappen en Sociologie
  - Social Sciences (E)
  - Sociale en Militaire Wetenschappen (KMS)
  - Sociologie
- Rechten, Notariaat en Criminologische Wetenschappen
  - Criminologische Wetenschappen
  - International and European law (E)
  - Rechten
- Taal- en Letterkunde
  - Taal- en Letterkunde
- Toegepaste Taalkunde
  - Toegepaste Taalkunde

Doorstroom naar alle andere academische bacheloropleidingen is niet uitgesloten, maar binnen deze studierichting wordt er niet specifiek inhoudelijk op voorbereid.

Gepersonaliseerd Samen Leren

De ambitie van het GO! is duidelijk. Gepersonaliseerd samen leren betekent dat we met elke lerende, binnen een sociale context, maximaal rendement nastreven op het vlak van leervermogen, leerwinst en leermotivatie. Vanuit een sterke basis- en vakdidactiek zetten we extra in op 'differentiatie', het verhogen van autonomie via het aanleren van zelfregulerende vaardigheden en 'samen leren'. We maken daarvoor gebruik van evidence-informed praktijken en een onderzoekende aanpak op school. Gepersonaliseerd samen leren in het GO! vindt geïntegreerd plaats binnen de realisatie van het totale curriculum en kan alleen gerealiseerd worden met de actieve betrokkenheid van zowel de lerende, de leraar als het (school)beleid.

Vanuit deze visie willen we samen met alle onderwijsprofessionals ons DNA 'samen leren samenleven' en ons pedagogisch project waarmaken. Het is ons positief antwoord op de diversiteit die we in onze klassen zien, de nood aan een groeipad naar autonomie en de nood om een samenverhaal te maken.

Ruimte voor het eigen pedagogisch project

Cruciaal in elke studierichting staat de realisatie van de leerplandoelen. De leerplannen en de lessentabellen van het GO! zijn echter zodanig opgesteld dat het lerarenteam beschikbare ruimte heeft om een schooleigen pedagogisch project te realiseren:

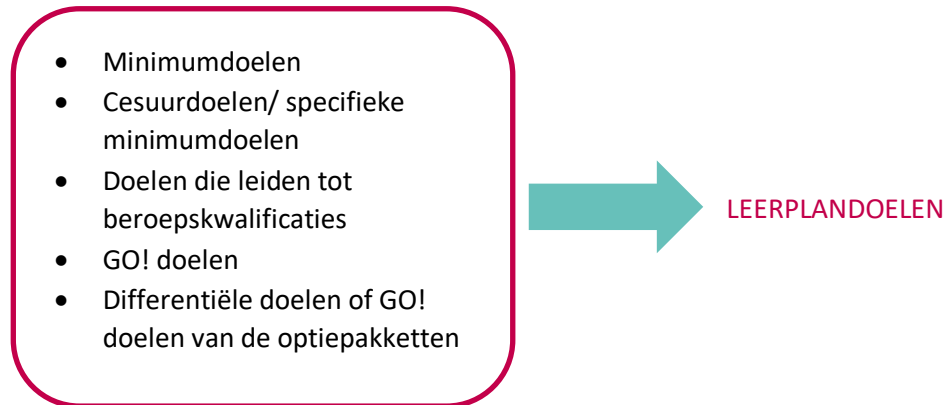
- Enerzijds bieden de leerplannen ruimte om binnen de voorziene tijd zoals aangegeven in de lessentabel, de leerplandoelen verder uit te diepen of te verbreden;
- Anderzijds is er binnen de lessentabel vrije ruimte voorzien waarbij de school eigen accenten kan leggen.

Opbouw van de leerplandoelen

Herkomst van de doelen

De leerplandoelen van het GO! in de tweede en derde graad zijn afkomstig van verschillende bronnen:

De doelen van dit leerplan zijn afkomstig van:

- specifieke minimumdoelen
- GO!-doelen

De leerplandoelen

Elk leerplandoel heeft minimum 1 handelingswerkwoord. Een overzicht van de handelingswerkwoorden met, indien nodig, een verklaring is terug te vinden op de GO! Navigator.

Aan elk leerplandoel wordt een beheersingsniveau toegevoegd. Voor de leerplannen van het GO! maken we gebruik van een eigen GO!-taxonomie, geïnspireerd op de Taxonomie van Bloom:

- Memoriseren: Gegevens zoals begrippen, formules... kunnen ophalen zonder gebruik te maken van hulpmiddelen.
Geen enkel leerplandoel heeft 'memoriseren' als beheersingsniveau. Memoriseren zonder context kan immers nooit het einddoel zijn. Memoriseren kan wel een belangrijk element zijn om een leerplandoel te realiseren.
- Begrijpen: Inzicht verwerven en dit inzicht helder kunnen weergeven, al dan niet aan de hand van voorbeelden.
- Toepassen: Formules, technieken, regels... kunnen toepassen.
- Analyseren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden... tot een besluit komen
- Evalueren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden... en aan de hand van criteria, argumenten... een oordeel onderbouwen.
- Creëren: In het kader van een probleemstelling, onderzoek, opdracht... een product ontwikkelen zoals een oplossing, een realisatie, een presentatie...

Er is geen hiërarchie tussen de verschillende beheersingsniveaus. Wel zal je om een 'hoger' beheersingsniveau te bereiken meestal ook gebruik maken van onderliggende beheersingsniveaus, bijvoorbeeld memoriseren om te analyseren.

In de GO! Navigator worden de beheersingsniveaus aan de hand van een filmpje uitgelegd.

Subdoelen

De subdoelen zijn niet vrijblijvend geformuleerd maar maken integraal deel uit van het leerplandoel. Elk subdoel moet bijgevolg aangeboden worden. Alle subdoelen samen dekken het leerplandoel.

Minimale inhoudelijke afbakening

Het concept van de minimumdoelen wordt doorgetrokken naar de leerplandoelen van het GO!. Dit concept houdt in dat de kennis die noodzakelijk is om het leerplandoel te realiseren niet expliciet wordt opgesomd. Indien er twijfel kan ontstaan of een bepaald kenniselement al dan niet tot het leerplandoel behoort, wordt het uitdrukkelijk vermeld via onderliggende bullets. Concreet betekent dit dat de onderliggende bullets deel uitmaken van het leerplandoel en als dusdanig ook aan bod moeten komen.

Om leerplandoelen te realiseren, is er vaktaal nodig. Hoewel vaktaal niet expliciet in de leerplandoelen wordt opgenomen, maakt vaktaal wel deel uit van het leerplandoel. Net zoals dit het geval is bij andere kenniselementen is het aan de leraar om te bepalen welke vaktaal er nodig is om het leerplandoel te realiseren.

Het gehanteerde concept vertrekt van een groot vertrouwen in de professionaliteit van de leraar. Vanuit een professionele deskundigheid zal de leraar bepalen welke kennis er nodig is om het doel te realiseren waarbij de kenniselementen die in de bullets zijn aangegeven of expliciet vermeld in het leerplandoel minimaal worden meegenomen.

Nummering van de leerplandoelen

Boven elk leerplandoel staat er een nummering. De betekenis is de volgende:

WD3_01.01.01

01.01.01

- De betekenis van het nummer links (bijvoorbeeld WD3_01.01.01):
  - WD3: Het gaat hier over een doel uit de derde graad dat behoort tot een wetenschapsdomein
  - 01.01.01: Dit is het volgnummer van het leerplandoel.
    - Doelen van de vorm 01.xx.xx hebben betrekking op wetenschapsdomein 01. (In dit geval verwijst 01 naar 'Algemene doorstroomcompetenties'. In totaal zijn er 16 wetenschapsdomeinen.)
    - Doelen van de vorm xx.01.xx hebben betrekking op subdomein 01 van het betrokken wetenschapsdomein.
    - Het laatste cijfer (xx.xx.01) is het volgnummer binnen het subdomein.

De lijst van de wetenschapsdomeinen en de subdomeinen is terug te vinden in de GO! Navigator.

- Rechts in de eerste rij van elk leerplandoel staat de herkomst van het leerplandoel:
  - Het nummer (bijvoorbeeld 01.01.01) verwijst naar het corresponderend specifiek minimumdoel in het curriculumdossier.
De curriculumdossiers zijn terug te vinden op de website van AHOVOKS.
  - Indien er geen nummer staat, gaat het over een GO!-doel.

WD3_01.01.01.01

Subdoel 1

- Ook de subdoelen krijgen een nummering (bijvoorbeeld WD3_01.01.01.01):
  - Dit is het eerste subdoel van het leerplandoel WD3_01.01.01.
- Indien een subdoel overeenkomt met een specifiek minimumdoel wordt de verwijzing naar het specifiek minimumdoel rechts in de tabel opgenomen.
- Niet elk leerplandoel heeft subdoelen.

Leerplandoelen

Generieke doorstroomcompetenties

WD3_01.01.01

01.01.01

De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.

creëren

WD3_01.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen kiezen een onderzoeksmethode in functie van een gegeven of zelfgekozen onderzoeksvraag.

- onderzoekbaarheidscriteria

WD3_01.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen verzamelen data en bronnen in functie van de gekozen onderzoeksmethode.

- betrouwbaarheidscriteria

WD3_01.01.01.03

Subdoel 3

De leerlingen verwerken data en bronnen in functie van de gekozen onderzoeksmethode.

WD3_01.01.01.04

Subdoel 4

De leerlingen synthetiseren de onderzoeksresultaten en formuleren een antwoord op de onderzoeksvraag.

WD3_01.01.01.05

Subdoel 5

De leerlingen rapporteren over de onderzoeksactiviteiten en -resultaten.

- mondelinge of schriftelijke rapportage

WD3_01.01.02

De leerlingen refereren correct aan gebruikte bronnen volgens een wetenschappelijk referentiesysteem.

- relevant wetenschappelijk referentiesysteem
- bronvermelding

toepassen

Historisch bewustzijn

WD3_01.02.01

01.02.01

De leerlingen formuleren een historische vraag rekening houdend met de onderzoekbaarheid ervan.

- onderzoekbaarheid van een historische vraag: afbakening in tijd, ruimte of maatschappelijk domein, bestaan van bronnen, relevantie van bronnen

creëren

WD3_01.02.02

01.02.02

De leerlingen beoordelen de presentatie van historische bronnen aan de hand van contextinformatie en de wijze van bewerking.

evalueren

WD3_01.02.03

01.02.03

De leerlingen beoordelen representativiteit en bruikbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag.

evalueren

WD3_01.02.04

01.02.04

De leerlingen beoordelen de betrouwbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag rekening houdend met de standplaatsgebondenheid, het doelpubliek, de functie en het beoogde effect.

evalueren

WD3_01.02.05

01.02.05

De leerlingen formuleren een antwoord op actuele maatschappelijke fenomenen op basis van historische argumenten, rekening houdend met het verschil in context tussen vroeger en vandaag.

- actualiseren

creëren

Taalwetenschappen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek

WD3_02.01.01

02.01.01

De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen tussen talen toe om hun inzicht in taalfamilies en prototaal te vergroten.

- de Indo-Europese en andere taalfamilies; geïsoleerde taal
- het eigen meertalig repertoire
- syntactische aspecten: SOV-talen en SVO-talen
- Morfologische aspecten: analytische taal, synthetische taal; vorming en structuur van woorden
- lexicale aspecten
- semantische aspecten

analyseren

Taalwetenschappen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten

WD3_02.02.01

02.02.01

De leerlingen analyseren aspecten van talige diversiteit in de samenleving waarin ze leven.

- meerderheidstaal, minderheidstaal, lingua franca, Global English
- Vlaamse gebarentaal
- schriftsystemen
- indicatoren van taalvitaliteit, taalbehoud, taalshift
- meertaligheid
  - taalcontact: interferentie
  - contacttalen
  - taalbeleid en taalplanning
- code-mixing, code-switching en translanguaging, luistertaal
- sociale aspecten van taalvariatie
- taal en sociale mobiliteit
- hypercorrectie
- jongerentaal

analyseren

WD3_02.02.02

02.02.02

De leerlingen analyseren hoe communicatie verloopt in verschillende culturen om hun inzicht in interculturele communicatie te vergroten.

- aanspreekvormen
- het gebruik van lichaamstaal, houding, sociale conventies en ritueel gedrag als aspecten van communicatie in verschillende culturen
- veralgemening, overdrijving, vereenvoudiging als belangrijkste kenmerkende stereotiepe voorstellingen van communicatie in verschillende culturen en de mechanismen erachter
- effecten van inclusief taalgebruik

analyseren

Taalwetenschappen: taalverwerving en taalontwikkeling

WD3_02.03.01

02.03.01

De leerlingen illustreren elementen van taalverwerving en taalontwikkeling.

- basiskenmerken van het taalverwervingsproces: het belang van lexicale chunks, geleidelijke verwerving van grammaticaregels, overgeneralisering, reduplicatie, vereenvoudiging
- beïnvloedende factoren bij taalverwerving: rijk taalaanbod, belang van voorlezen, kansen tot interactie en taalproductie, feedback, motivatie
- eentaligheid, tweetaligheid, meertaligheid
- moedertaal, thuistaal
- alfabetisering
- geletterdheid
- taalstoornis

begrijpen

Nederlands: algemene uitbreiding

WD3_02.08.01

02.08.01

De leerlingen benoemen kenmerken van het taalsysteem en passen inzicht erin toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- herkomst van woorden: inheems woord, anglicisme, germanisme, gallicisme, belgicisme
- betekenisrelaties: hyponiem, hyperoniem, pleonasme, tautologie, contaminatie
- vormen van humor: sarcasme, cynisme, parodie
- uitspraaktekens

toepassen

WD3_02.08.02

02.08.02

De leerlingen analyseren hoe in literaire teksten betekenissen worden gecreëerd met narratieve, retorische, poëtische en theatrale structuren en technieken.

- elementen van spanningsopbouw: spanningsboog, climax, cliffhanger
- vertelperspectief: auctoriële, personale, onbetrouwbare verteller
- literaire stromingen uit verschillende periodes: middeleeuwen, vroegmoderne tijd, moderne tijd, hedendaagse tijd

analyseren

WD3_02.08.03

De leerlingen schrijven een essay over een cultureel of literair onderwerp.

- minimumvereisten voor productie met aandacht voor:
  - voldoende tekstlengte om de inhoud te beschrijven
  - persoonlijke schrijfstijl

creëren

Nederlands: taalsystematiek

WD3_02.09.01

02.09.01

De leerlingen analyseren taal- en redekundig aspecten van het taalsysteem om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.

- relativiteit van taal als systeem
- registergevoeligheid van fonologische, morfologische, syntactische, semantische en lexicale aspecten van taal
- fonologische aspecten
  - assimilatie
  - stemloze en stemhebbende medeklinker
  - articulatie
- morfologische aspecten
  - trefwoord, neologisme, archaïsme, neerlandisme, dialectisme, purisme, klanknabootsing
- syntactische aspecten
  - genus: mannelijk, vrouwelijk, onzijdig
  - getal
  - werkwoordelijke eindgroep
  - betrekkelijke bijzin, antecedent
  - -overgankelijk en onovergankelijk werkwoord
  - ellips
- semantische aspecten
  - metoniem
- lexicale aspecten
  - collocaties

analyseren

Nederlands: literatuur

WD3_02.10.01

02.10.01

De leerlingen analyseren hoe literatuur en de plaats die ze inneemt in de maatschappij evolueren doorheen de tijd.

- literair-historische achtergrond van teksten uit middeleeuwse literatuur, renaissance en barok, verlichting, romantiek, realisme, naturalisme, moderne literatuur, postmoderne literatuur en hedendaagse literatuur
- theaterstromingen
- intertekstualiteit
- adaptatie
- canon
- vernieuwing en traditie
- visies op en functies van literatuur
- het literaire bedrijf

analyseren

Nederlands: communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten

WD3_02.13.01

02.13.01

De leerlingen vatten doelgericht mondelinge teksten samen.

- tekstenmerken voor mondelinge receptie
- minimumvereisten van de geproduceerde tekst:
  - herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw
  - duidelijke tekstverbanden
  - taal afgestemd op het doel en de doelgroep

creëren

Engels en Frans: algemene uitbreiding¹

WD3 02.14.01

02.14.01

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie:

<u>Tekstsoorten</u>	<ul style="list-style-type: none"> • ruime variatie aan tekstsoorten, [E] inclusief <u>wetenschappelijke teksten</u>
<u>Lengte</u>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>lange teksten</u>
<u>Structuur en samenhang</u>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>tekststructuur met een zekere mate van complexiteit</u> • <u>vrij grote en herkenbare samenhang</u>
	<u>Bijkomend voor schriftelijke receptie</u>
	<ul style="list-style-type: none"> • <u>vrij duidelijke lay-out</u>
<u>Inhoud</u>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>vrij concrete tot vrij algemene of abstracte inhoud</u> • <u>vrij hoge informatiedichtheid</u>
<u>Taal</u>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>hoofdzakelijk frequente en minder frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein</u> • <u>zinsbouw met een zekere mate van complexiteit</u>
	<u>Bijkomend voor mondelinge receptie</u>
	<ul style="list-style-type: none"> • <u>met achtergrondruis</u> • <u>normaal spreektempo</u> • <u>natuurlijke intonatie</u> • <u>heldere uitspraak</u> • <u>duidelijke articulatie</u> • <u>met lichte afwijking ten opzichte van standaardtaal</u>

analyseren

WD3 02.14.01.01

Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3 02.14.01.02

Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten.

¹ Deze doelen moeten in samenhang met de doelen van de basisvorming (sleutelcompetentie 3) gelezen worden. De hier aangegeven elementen zijn een surplus op de basisvorming.

WD3 02.14.02

02.14.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

WD3 02.14.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3 02.14.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten.

WD3 02.14.03

02.14.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.

- teksten in het Engels en in het Frans
- minimumvereisten voor productie:

<u>Tekstsoorten</u>	• <u>ruime variatie aan tekstsoorten</u>	
<u>Lengte</u>	• <u>vrij lange teksten</u>	
<u>Structuur en samenhang</u>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>gepaste en duidelijk herkenbare tekststructuur met een zekere mate van complexiteit</u> • <u>duidelijk herkenbare tekstverbanden</u> 	
	<u>Bijkomend voor schriftelijke productie</u>	
	<ul style="list-style-type: none"> • <u>duidelijk herkenbare tekstopbouw en gebruik van tekstopbouwende elementen: titel, alinea</u> • <u>gepaste lay-out</u> • <u>heldere doorlopende tekst die over het algemeen te begrijpen is</u> 	
<u>Inhoud</u>	• <u>vrij concrete tot vrij algemene of abstracte inhoud</u>	
<u>Taal</u>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>beheersing van hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om zich uit te drukken over een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein al kunnen lexicale beperkingen leiden tot herhaling, tot omhaal van woorden en tot moeite met formulering</u> • <u>over het algemeen goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal</u> • <u>fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang</u> • <u>zinsbouw met een zekere mate van complexiteit</u> • <u>gepast register</u> 	
	<u>Bijkomend voor mondelinge productie</u>	<u>Bijkomend voor schriftelijke productie</u>
	<ul style="list-style-type: none"> • <u>gepaste lichaamstaal</u> • <u>uitspraak is over het algemeen duidelijk te verstaan en begrip van de boodschap komt meestal niet in het</u> 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>spelling, leestekengebruik en lay-out staan tekstbegrip niet in de weg</u>

	<p><u>gedrang ondanks</u> <u>mogelijke</u> <u>uitspraakfouten</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>kan zich betrekkelijk</u> <u>vlot uitdrukken</u> <u>ondanks mogelijke</u> <u>pauzes of herstelacties</u> 	
<u>Ondersteuning</u>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>met behulp van ondersteunende middelen</u> 	
<u>creëren</u>		
<u>WD3 02.14.03.01</u>		<u>Subdoel 1</u>
<u>De leerlingen spreken doelgericht.</u>		
<u>WD3 02.14.03.02</u>		<u>Subdoel 2</u>
<u>De leerlingen schrijven doelgericht.</u>		

WD3 02.14.04

02.14.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

creëren

WD3 02.14.04.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie.

WD3 02.14.04.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie.

WD3 02.14.05

02.14.05

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].

- werkwoorden: ind. plus-que-parfait [F]; participe présent [F]; conditionnel passé [F]; future perfect [E]
- betrekkelijke bijzinnen met ce qui, ce que, ce dont [F]
- gebruik van wijzen na frequente voegwoorden en werkwoorden [F]
- voorwaardelijke zinnen: l'hypothèse/la condition (met si + ind. présent, + ind. imparfait, + ind. plus-que-parfait) [F], conditional (irrealis) [E]

toepassen

Engels en Frans: algemene uitbreiding²

WD3_02.14.01

02.14.01

~~De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.~~

- ~~• teksten in het Engels en in het Frans~~
- ~~• tekstkenmerken voor receptie:~~

~~Tekstsoorten~~	~~• [E] wetenschappelijke teksten~~
~~Lengte~~	~~• lange teksten~~
~~Structuur en samenhang~~	~~• zinsbouw met een zekere mate van complexiteit~~
	~~Bijkomend voor schriftelijke receptie~~
~~Taal~~	~~• hoofdzakelijk frequente en minder frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein~~

analyseren

WD3_02.14.01.01

Subdoel 1

~~De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten.~~

WD3_02.14.01.02

Subdoel 2

~~De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten.~~

² Deze doelen moeten in samenhang met de doelen van de basisvorming (sleutelcompetentie 3) gelezen worden. De hier aangegeven elementen zijn een surplus op de basisvorming.

WD3_02.14.02

02.14.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

WD3_02.14.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten.

WD3_02.14.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten.

WD3_02.14.03

02.14.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.

- teksten in het Engels en in het Frans
- minimumvereisten voor productie:

Lengte	• vrij lange teksten
Inhoud	Bijkomend voor schriftelijke productie
	• gepaste lay-out; heldere doorlopende tekst die over het algemeen te begrijpen is; spelling, leestekengebruik en lay-out staan tekstbegrip niet in de weg

creëren

WD3_02.14.03.01

Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht.

WD3_02.14.03.02

Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht.

WD3_02.14.04

02.14.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

creëren

WD3_02.14.04.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie.

WD3_02.14.04.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie.

WD3_02.14.05

02.14.05

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].

- werkwoorden: participe présent [F]; conditionnel passé [F]; future perfect [E]
- betrekkelijke bijzinnen met ce qui, ce que, ce dont [F]
- gebruik van wijzen na frequente voegwoorden en werkwoorden [F]
- voorwaardelijke zinnen: l'hypothèse/la condition (met si + ind. plus-que-parfait) [F]

toepassen

Engels en Frans: communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten

WD3_02.16.01

02.16.01

De leerlingen vatten doelgericht teksten samen.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten van de geproduceerde tekst:

Structuur en samenhang

- duidelijk herkenbare tekstverbanden

Taal

- herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw
- taal afgestemd op het doel en de doelgroep

creëren

Engels en Frans: taalsystematiek

WD3_02.18.01

02.18.01

De leerlingen analyseren hoe zinnen taal- en redekundig gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.

Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].

- nom (substantif) - déterminant (déterminant/adjectif démonstratif, possessif, interrogatif, indéfini, numéral, exclamatif + article) - pronom (personnel, démonstratif, possessif, interrogatif, relatif, indéfini, numéral) - adjectif (qualificatif) - verbe – adverbe – préposition – conjonction (de subordination, de coordination) – interjection [F]
- noun – determiner (article, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier), pronoun (personal, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier, relative) – numeral – adjective – verb – adverb – preposition – conjunction – interjection [E]
- verbe - sujet - complément d’objet (direct, indirect) - attribut du sujet - complément d’agent - complément circonstanciel [F]
- verb - subject – (direct, indirect, prepositional) object - (subject, object) complement – adverbial [E]

analyseren

WD3_02.18.02

02.18.02

De leerlingen analyseren hoe woorden gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.

- gebonden morfeem, vrij morfeem

analyseren

Engels en Frans: literatuur

WD3_02.20.01

02.20.01

De leerlingen analyseren literaire teksten met ondersteuning van literaire concepten.

- teksten in het Engels en in het Frans
- tekstkenmerken voor receptie:
  - variatie aan genres
  - teksten uit de Engelstalige en Franstalige wereldliteratuur

analyseren

WD3_02.20.02

02.20.02

De leerlingen gaan in de doeltaal in interactie over de relevantie van literaire teksten voor de samenleving waarin ze leven.

- teksten in het Engels en in het Frans
- aspecten van de socio-culturele en historische context van teksten

creëren

Duits: communicatieve vaardigheden

WD3_02.24.01

02.24.01

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten in het Duits.

- teksten in het Duits
- tekstkenmerken voor receptie:

Tekstsoorten	<ul style="list-style-type: none"> • ruime variatie aan tekstsoorten 				
Structuur en samenhang	<ul style="list-style-type: none"> • tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit • grote en herkenbare samenhang 				
Lengte	<ul style="list-style-type: none"> • vrij korte en af en toe iets langere teksten 				
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> • concrete tot vrij algemene inhoud • niet al te hoge informatiedichtheid 				
Taal	<ul style="list-style-type: none"> • <u>hoofdzakelijk frequente woorden, ~~en~~ woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein</u> • <u>zinsbouw met een beperkte mate van complexiteit</u> <table> <tr> <th>Bijkomend voor mondelinge receptie</th><th>Bijkomend voor schriftelijke receptie</th></tr> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> • geen of weinig achtergrondruis • normaal spreektempo met pauzes • ondersteunende maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning • met ondersteuning van non-verbaal gedrag </td><td> <ul style="list-style-type: none"> • duidelijke lay-out </td></tr> </table>	Bijkomend voor mondelinge receptie	Bijkomend voor schriftelijke receptie	<ul style="list-style-type: none"> • geen of weinig achtergrondruis • normaal spreektempo met pauzes • ondersteunende maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning • met ondersteuning van non-verbaal gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> • duidelijke lay-out
Bijkomend voor mondelinge receptie	Bijkomend voor schriftelijke receptie				
<ul style="list-style-type: none"> • geen of weinig achtergrondruis • normaal spreektempo met pauzes • ondersteunende maar natuurlijke intonatie • heldere uitspraak, duidelijke articulatie • met visuele ondersteuning • met ondersteuning van non-verbaal gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> • duidelijke lay-out 				

analyseren

WD3_02.24.01.01

Subdoel 1

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen van teksten in het Duits.

WD3_02.24.01.02

Subdoel 2

De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht beluisteren van teksten in het Duits.

WD3_02.24.02

02.24.02

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het ~~doelgericht~~ lezen en beluisteren van teksten ~~in~~ ~~het Duits~~.

- teksten in het Duits
- tekstkenmerken voor receptie

analyseren

WD3_02.24.02.01

Subdoel 1

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht lezen van teksten in het Duits.

WD3_02.24.02.02

Subdoel 2

De leerlingen selecteren relevante informatie bij het doelgericht beluisteren van teksten in het Duits.

WD3_02.24.03

02.24.03

De leerlingen spreken en schrijven doelgericht ~~in het Duits~~.

- in het Duits
- minimumvereisten voor productie:

Tekstsoorten	<ul style="list-style-type: none"> • variatie aan tekstsoorten				
Structuur en samenhang	<ul style="list-style-type: none"> • eenvoudige, gepaste tekststructuur • <u>duidelijk herkenbare tekstverbanden</u> • <u>redelijk herkenbare samenhang</u>				
Lengte	<ul style="list-style-type: none"> • vrij ~~korte teksten~~<u>beperkte lengte</u>				
Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> • concrete inhoud				
Taal	<ul style="list-style-type: none"> • beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap • ~~over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang~~ • voornamelijk enkelvoudige zinnen • gepast register				
	<table><tr><th>Bijkomend voor mondelinge productie</th><th>Bijkomend voor schriftelijke productie</th></tr><tr><td><ul style="list-style-type: none"> • gepaste lichaamstaal • uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van</td><td><ul style="list-style-type: none"> • tekstopbouwende elementen: titel, alinea • duidelijke, gepaste lay-out • <u>redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire</u> • ~~over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale~~</td></tr></table>	Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie	<ul style="list-style-type: none"> • gepaste lichaamstaal • uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van	<ul style="list-style-type: none"> • tekstopbouwende elementen: titel, alinea • duidelijke, gepaste lay-out • <u>redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire</u> • ~~over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale~~
	Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie			
<ul style="list-style-type: none"> • gepaste lichaamstaal • uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van	<ul style="list-style-type: none"> • tekstopbouwende elementen: titel, alinea • duidelijke, gepaste lay-out • <u>redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire</u> • ~~over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale~~				

	<p>andere talen op uitspraak</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks regelmatige pauzes of herstelacties</u> • <u>beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang</u> • <u>met behulp van ondersteunende middelen</u>	<p><u>structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang</u></p>
<u>Ondersteuning</u>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>met behulp van ondersteunende middelen</u>	

creëren

WD3_02.24.03.01

Subdoel 1

De leerlingen spreken doelgericht in het Duits.

WD3_02.24.03.02

Subdoel 2

De leerlingen schrijven doelgericht in het Duits.

WD3_02.24.04

02.24.04

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie ~~in het Duits~~.

- in het Duits
- tekstkenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie:

Taal	Bijkomend voor mondelinge productie	Bijkomend voor schriftelijke productie
	<ul style="list-style-type: none"> • <u>gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen</u> • kan een eenvoudig gesprek beginnen, <u>gaande houden</u> en beëindigen • kan redelijk gemakkelijk interactief zijn in gestructureerde situaties en korte gesprekken, mits er om herhaling of herformulering kan gevraagd worden 	<ul style="list-style-type: none"> • gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen

creëren

WD3_02.24.04.01

Subdoel 1

De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie in het Duits.

WD3_02.24.04.02

Subdoel 2

De leerlingen nemen doelgericht deel aan schriftelijke interactie in het Duits.

WD3_02.24.05

02.24.05

De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.³

toepassen

WD3_02.24.06

02.24.06

De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen ~~in het Duits~~.

- tekstenmerken voor receptie
- minimumvereisten voor productie

toepassen

³ Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere specifieke minimumdoelen binnen Duits: communicatieve vaardigheden. Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Duits: taalsystematiek

WD3_02.26.01

02.26.01

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- relatie klank- en schriftbeeld
- zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging van zwakke en gemengde substantieven (receptief)
- lidwoorden: bepaald, onbepaald
- hoofd- en rangtelwoorden
- voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald, betrekkelijk
- bijvoeglijke naamwoorden: attributief (met ondersteuning), predicatief zinnen trappen van vergelijking
- werkwoorden: Indikativ, Imperativ, Konjunktiv II (van haben, sein en van de modale werkwoorden; würde + Infinitiv), Konjunktiv I (receptief); Präsens, Perfekt, Futur I, Präteritum (van frequent voorkomende zwakke en sterke werkwoorden)
- frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval en Wechselpräpositionen; samengetrokken vormen
- frequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden
- frequente bijwoorden
- ontkennende nein bevestigende ja, mededelende erzählen vragende fragen ~~zinnen-en~~ uitroepende außer bevelende zinnen
- naamvallen: nominatief, genitief, accusatief en datief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend, bezittelijk, vragend en onbepaald voornaamwoord; nominatief, accusatief en datief van het betrekkelijk voornaamwoord
- Satzklammer
- passief (receptief)
- uitspraak: specifieke grafieën en klanken, letters van het alfabet, articulatie, intonatie en woord- en zinslemtoon
- spelling van in te zetten woorden
- bouw van enkelvoudige en samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)

toepassen

Duits: literatuurbeleving

WD3_02.29.01

02.29.01

De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten ~~in het Duits~~.⁴

- teksten in het Duits

creëren

⁴ Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Statistiek

WD3_06.01.01

De leerlingen lossen telproblemen op met en zonder herhaling en waarbij de volgorde al dan niet van belang is.

analyseren

WD3_06.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen lossen telproblemen zonder herhaling op met combinaties.

WD3_06.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen lossen telproblemen op met en zonder herhaling en waarbij de volgorde al dan niet van belang is .

WD3_06.01.02

De leerlingen bepalen het afhankelijk zijn van gebeurtenissen.

- voorwaardelijke kans

analyseren

WD3_06.01.03

06.05.18

De leerlingen analyseren het verband tussen twee numerieke grootheden in een dataset met behulp van een spreidingsdiagram.

- trendlijn
- lineaire regressie
- correlatiecoëfficiënt

analyseren

WD3_06.01.04

De leerlingen berekenen en interpreteren kansen met behulp van de binomiale verdeling.

- verwachtingswaarde, standaardafwijking

analyseren

WD3_06.01.05

De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van betrouwbaarheidsniveau, betrouwbaarheidsinterval en foutenmarge.

- steekproefverdeling (gemiddelde en standaardafwijking)
- verband met steekproefgrootte en standaardafwijking

begrijpen

WD3_06.01.06

06.05.17

De leerlingen toetsen hypothesen.

- nulhypothese, alternatieve hypothese, p-waarde, significantieniveau en steekproevenverdeling

analyseren

WD3_06.01.06.01

Subdoel 1
06.05.17

De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van nulhypothese, alternatieve hypothese, significantieniveau en p-waarde.

- steekproevenverdeling

WD3_06.01.06.02

Subdoel 2

De leerlingen toetsen hypothesen.

WD3_06.01.07

De leerlingen analyseren grote datasets met behulp van statistische software in functie van een statistisch onderzoek.

analyseren

Uitgebreide wiskunde in functie van economie

WD3_06.05.01

06.05.01

De leerlingen voeren bewerkingen uit met matrices: optelling, scalaire vermenigvuldiging, matrixvermenigvuldiging, machtsverheffing en transpositie.

toepassen

WD3_06.05.02

06.05.02

De leerlingen gebruiken matrixmodellen om evoluties te beschrijven.

- matrixvoorstelling van een graaf

analyseren

WD3_06.05.03

06.05.03

De leerlingen lossen stelsels van eerstegraadsvergelijkingen op met behulp van de methode van Gauss-Jordan.

toepassen

WD3_06.05.04

06.05.07

De leerlingen lossen vergelijkingen en ongelijkheden grafisch op.

toepassen

WD3_06.05.05

06.05.10

De leerlingen lossen exponentiële vergelijkingen van de vorm $b \cdot a^x = c$ algebraïsch op.

toepassen

WD3_06.05.06

06.05.06

De leerlingen leggen het verband tussen de grafiek van een functie en haar kenmerken.

- veeltermfuncties, (elementaire) rationale functies, (elementaire) irrationale functies, exponentiële functies, logaritmische functies $f(x)=\log_a(x)$
- domein, bereik, nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen/constant, extrema, constante/toenemende/afnemende stijging/daling, asymptotisch gedrag, gedrag op oneindig

analyseren

WD3_06.05.07

06.05.11

De leerlingen lossen goniometrische vergelijkingen van de vorm $\sin(ax+b)=c$ algebraïsch op.

toepassen

WD3_06.05.08

De leerlingen bepalen limieten van functies.

toepassen

WD3_06.05.09

De leerlingen analyseren het horizontaal, verticaal en schuin asymptotisch gedrag.

analyseren

WD3_06.05.10

06.05.12

De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit veeltermfuncties, rationale functies, exponentiële functies, logaritmische functies en goniometrische functies.

- rekenregels: afgeleide van een som, product, quotiënt van functies en afgeleide van een samengestelde functie (kettingregel)

toepassen

WD3_06.05.10.01

Subdoel 1

06.05.12

De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit veeltermfuncties, rationale functies, exponentiële functies en logaritmische functies.

- rekenregels: afgeleide van een som, product, quotiënt van functies en afgeleide van een samengestelde functie (kettingregel)

WD3_06.05.10.02

Subdoel 2

De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit goniometrische functies.

WD3_06.05.11

06.05.13

De leerlingen analyseren het verloop van functies met behulp van de eerste en tweede afgeleide functies en lossen extremumproblemen op.

analyseren

WD3_06.05.12

06.05.14

De leerlingen interpreteren een bepaalde integraal als de limiet van een som en als een georiënteerde oppervlakte.

analyseren

WD3_06.05.13

06.05.15

De leerlingen leggen het verband tussen bepaalde integralen en primitieve functies.

analyseren

WD3_06.05.14

06.05.16

De leerlingen berekenen bepaalde en onbepaalde integralen van veeltermfuncties.

toepassen

Uitgebreide algemene economie

WD3_16.01.01

16.01.03

De leerlingen analyseren prijsvorming bij monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie.

analyseren

WD3_16.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren algebraïsch en grafisch de prijsvorming bij monopolie.

- winstmaximalisatie
- consumenten- en producentensurplus
- welvaartsverlies

WD3_16.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren grafisch de prijsvorming bij monopolistische concurrentie.

- evenwicht op korte en lange termijn
- vergelijking winstmaximalisatie monopolie, volkomen concurrentie

WD3_16.01.01.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren de prijsvorming bij oligopolie.

- geknikte vraagcurve
- gevangenprobleem, Nash-evenwicht
- kartelvorming

WD3_16.01.02

16.01.04

De leerlingen analyseren vormen van overheidsingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

analyseren

WD3_16.01.02.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren oorzaken en gevolgen van marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- marktmacht
- externaliteiten: positieve en negatieve externe effecten
- asymmetrische informatie

WD3_16.01.02.02

Subdoel 2

De leerlingen illustreren hoe de overheid kan ingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- verhandelbare vergunningen
- antitrustbeleid

WD3_16.01.02.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren grafisch hoe de overheid kan ingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- maximumprijzen
- belastingen en subsidies
- productiequota

WD3_16.01.03

16.01.06

De leerlingen leggen uit hoe de overheid werkgelegenheid en concurrentiekracht bevordert.

begrijpen

WD3_16.01.03.01

Subdoel 1

De leerlingen lichten overheidsmaatregelen ter bevordering van werkgelegenheid toe.

- arbeidsmarktindicatoren
- werkloosheid: soorten, oorzaken, bestrijding
- arbeidsmarktbeleid: werkgelegenheidsmaatregelen, werkloosheidsbestrijding, activeringsbeleid

WD3_16.01.03.02

Subdoel 2

De leerlingen lichten overheidsmaatregelen ter bevordering van concurrentiekracht toe.

- arbeidsmarktbeleid: loonnorm, belasting van arbeid
- stimuleren van innovatie

WD3_16.01.03.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren overheidsmaatregelen ter bevordering van werkgelegenheid en concurrentiekracht.

WD3_16.01.03.04

Subdoel 4

De leerlingen analyseren de impact van nationale en internationale regelgeving.

- loonindexering, sociale bijdragen
- regelgeving m.b.t. kwaliteitseisen, milieu of arbeidsomstandigheden

WD3_16.01.04

16.01.07

De leerlingen analyseren inkomensongelijkheid aan de hand van de Lorenzcurve en Gini-coëfficiënt.

- personele en categoriale inkomensverdeling
- oorzaken en gevolgen van inkomensongelijkheid

analyseren

WD3_16.01.05

De leerlingen lichten armoede en armoedebestrijding toe.

- onderscheid tussen armoede en inkomensongelijkheid
- armoede: meting, oorzaken en gevolgen in België, loonkloof
- actuele evolutie van armoede en inkomensongelijkheid
- armoedebestrijding in Vlaanderen

begrijpen

WD3_16.01.06

16.01.08

De leerlingen leggen uit hoe de overheid via sociale en fiscale maatregelen ongelijkheid in een samenleving tracht te beperken.

begrijpen

WD3_16.01.07

16.01.09

De leerlingen analyseren relaties tussen economische actoren.

- economische kringloop: gesloten en open economie
- kritiek op de economische kringloop
- ingebedde economie

analyseren

WD3_16.01.08

16.01.10

De leerlingen lichten de samenstelling van het ~~bbp~~ BBP toe vanuit de productie-, inkomens- en bestedingsbenadering.

- reëel en nominaal BBP
- BNP, nationaal inkomen (Y)
- samenstelling van het BBP, BNP, Y: consumptie, sparen, export, import, overheidsuitgaven, belastingen, investeringen

begrijpen

WD3_16.01.09

16.01.12

De leerlingen analyseren internationaal handels- en betalingsverkeer.

analyseren

WD3_16.01.09.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren het belang van internationale handel voor België.

- open economie
- globalisering
- invoer- en uitvoerquote
- openheidsgraad

WD3_16.01.09.02

Subdoel 2

De leerlingen bespreken de wisselmarkt.

- wisselmarkt, wisselkoers, beïnvloedende factoren, wisselkoerssystemen

WD3_16.01.09.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren de betalingsbalans.

- betalingsbalans: deelrekeningen, evenwicht, oorzaken van onevenwicht, gevolgen van onevenwicht, mogelijkheden tot herstel
- wisselwerking tussen wisselkoers en betalingsbalans

WD3_16.01.09.04

Subdoel 4

De leerlingen bespreken internationale organisaties ter bevordering van het internationaal betalingsverkeer.

- IMF, Wereldbank
- internationale beleidscoördinatie

WD3_16.01.10

16.01.13

De leerlingen leggen vraag en aanbod op de geld- en kapitaalmarkt uit.

- vraag en aanbod van kapitaal, prijsvorming, beïnvloedende factoren
- prijsvorming in de realiteit
- de intermediaire rol van banken en beurzen
- aandelen, obligaties, beleggingsfondsen: kost, waardering, opbrengst, risico
- duurzame beleggingen

begrijpen

WD3_16.01.11

16.01.14

De leerlingen analyseren conjunctuurschommelingen en het effect van monetair en budgettair beleid op de conjunctuur.

analyseren

WD3_16.01.11.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren conjunctuurbewegingen.

- conjunctuur: conjunctuurindicatoren, exogene en endogene verklaringen

WD3_16.01.11.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren het evenwicht in de economie.

- Keynesiaanse theorie: inkomensevenwicht, multiplicatoreffect, onder- en overbesteding, kritische reflectie

WD3_16.01.11.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren het budgettair beleid op regionaal of nationaal vlak.

- overheidsbegroting, overheidsschuld, schuldgraad, Europese begrotingsnormen
- conjunctuurbeleid: budgettair beleid

WD3_16.01.11.04

Subdoel 4

De leerlingen analyseren het monetair beleid in de eurozone.

- geldschepping, rol van de ECB en commerciële banken
- Fisher-vergelijking
- inflatie: oorzaken, indexcijfers, gevolgen, bestrijding
- deflatie, stagflatie
- conjunctuurbeleid: rol van de ECB, doelstellingen en instrumenten van het monetaire beleid, kritische reflectie

WD3_16.01.11.05

Subdoel 5

De leerlingen lichten de wisselwerking tussen het monetair en budgettair beleid toe.

- overheidsingrijpen volgens de klassieke, keynesiaanse, monetaristische en actuele visie

WD3_16.01.12

16.01.15

De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn.

- BBP als indicator voor economische groei: voor- en nadelen
- determinanten voor economische groei
- disruptieve factoren en innovatie
- impact van economische groei op mens en omgeving
- wenselijkheid van economische groei
- andere maatstaven voor welvaart en welzijn

evalueren

WD3_16.01.13

16.01.16

De leerlingen reflecteren over economische modellen en duurzame economische ontwikkeling.

- duurzame ontwikkeling: duurzame maatschappij, duurzame ontwikkelingsdoelen
- circulaire economie
- alternatieve economische modellen

evalueren

Bedrijfswetenschappen en recht

WD3_16.07.01

16.07.02

De leerlingen vergelijken fiscale regels voor een eenmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.

analyseren

WD3_16.07.01.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren de fiscale regels voor een eenmanszaak.

- soorten inkomsten
- aftrekbare beroepskosten: forfaitair, werkelijk, verdeelsleutel
- grondslag
- progressiviteit van de belastingtarieven
- voorheffingen
- voorafbetalingen

WD3_16.07.01.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren de fiscale regels voor vennootschappen.

- boekhoudkundig en fiscaal resultaat
- tarieven van de vennootschapsbelasting
- voorafbetalingen

WD3_16.07.01.03

Subdoel 3

De leerlingen vergelijken fiscale regels voor een eenmanszaak en vennootschappen.

- grondslag
- progressiviteit
- voorafbetalingen

WD3_16.07.02

16.07.05

De leerlingen lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn toe.

begrijpen

WD3_16.07.03

16.07.036

De leerlingen voeren op basis van courante bedrijfsactiviteiten een dubbele boekhouding van beginbalans tot eindbalans.

- commerciële en financiële verrichtingen
- btw-verrekening en vereffening
- lening

toepassen

WD3_16.07.04

16.07.036

De leerlingen voeren op basis van bedrijfsactiviteiten een dubbele boekhouding van beginbalans tot eindbalans.

toepassen

WD3_16.07.04.01

Subdoel 1

De leerlingen verwerken boekhoudkundig personeelskosten met behulp van een gegeven loonkostenstaat.

WD3_16.07.04.02

Subdoel 2

De leerlingen verwerken boekhoudkundig voorraadwijziging.

WD3_16.07.04.03

Subdoel 3

De leerlingen verwerken boekhoudkundig investeringen.

- materiële vaste activa, lineaire jaarlijkse afschrijvingen

WD3_16.07.05

16.07.04

De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rentabiliteit.

evalueren

Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen

In deze rubriek wordt een overzicht gegeven van alle specifieke minimumdoelen die van toepassing zijn voor deze studierichting (kolom 1 en 2).

In kolom 3 en 4 wordt aangegeven waar deze specifieke minimumdoelen opgenomen zijn in het leerplan.

- Specifieke minimumdoelen die ingedaald zijn als cesuurdoelen (in de studierichting van de tweede graad die een logische vooropleiding is voor deze studierichting in de derde graad) zijn terug te vinden in de derde kolom. Zij moeten niet meer aan bod komen in de derde graad (en bijgevolg ook niet meer geëvalueerd worden in de derde graad) maar ze zijn een belangrijk aandachtspunt om de beginsituatie van de leerling in kaart te brengen en te zorgen voor een gepaste begeleiding.
- Specifieke minimumdoelen die aan bod komen in de derde graad zijn terug te vinden in kolom 4.

De nummers in kolom 3 en 4 verwijzen naar het leerplandoel waar het specifiek minimumdoel letterlijk is opgenomen. Eventuele kenniselementen worden in het leerplandoel opgenomen, ofwel bij het specifiek minimumdoel zelf, ofwel bij de onderliggende subdoelen, ofwel via een combinatie.

Nummer specifiek minimumdoel	Minimumdoel	Leerplandoel / subdoel 2 ^{de} graad	Leerplandoel / subdoel 3 ^{de} graad
Generieke doorstroomcompetenties			
01.01.01	De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.		WD3_01.01.01
Historisch bewustzijn: uitbreiding			
01.02.01	De leerlingen formuleren een historische vraag rekening houdend met de onderzoekbaarheid ervan.		WD3_01.02.01
01.02.02	De leerlingen beoordelen de presentatie van historische bronnen aan de hand van contextinformatie en de wijze van bewerking.		WD3_01.02.02
01.02.03	De leerlingen beoordelen representativiteit en bruikbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag.		WD3_01.02.03
01.02.04	De leerlingen beoordelen de betrouwbaarheid van historische bronnen in functie van een historische vraag rekening houdend met de standplaatsgebondenheid, het doelpubliek, de functie en het beoogde effect.		WD3_01.02.04
01.02.05	De leerlingen formuleren een antwoord op actuele maatschappelijke fenomenen op basis van historische argumenten, rekening houdend met het verschil in context tussen vroeger en vandaag.		WD3_01.02.05

Taalwetenschappen: algemene aspecten m.b.t. taalsystematiek			
02.01.01	De leerlingen lichten gelijkenissen en verschillen tussen talen toe om hun inzicht in taalfamilies en prototaal te vergroten. <ul style="list-style-type: none"> • De Indo-Europese en andere taalfamilies; geïsoleerde taal • Syntactische aspecten • Morfologische aspecten • Lexicale aspecten • Semantische aspecten 		WD3_02.01.01
Taalwetenschappen: sociolinguïstiek m.i.v. interculturele aspecten			
02.02.01	De leerlingen analyseren aspecten van talige diversiteit in de samenleving waarin ze leven. <ul style="list-style-type: none"> • Meerderheidstaal, minderheidstaal, lingua franca, Global English • Vlaamse gebarentaal • Schriftsystemen • Indicatoren van taalvitaliteit • Meertaligheid • Code-mixing, code-switching en translanguaging, luistertaal 		WD3_02.02.01
02.02.02	De leerlingen analyseren hoe communicatie verloopt in verschillende culturen om hun inzicht in interculturele communicatie te vergroten.		WD3_02.02.02
Taalwetenschappen: taalverwerving en taalontwikkeling			
02.03.01	De leerlingen illustreren elementen van taalverwerving en taalontwikkeling. <ul style="list-style-type: none"> • Basissenmerken van het taalverwervingsproces • Taalstoornis • Eentaligheid, tweetaligheid, meertaligheid • Moedertaal, thuistaal • Beïnvloedende factoren bij taalverwerving • Alfabetisering • Geletterdheid 		WD3_02.03.01
Nederlands: algemene uitbreiding			
02.08.01	De leerlingen benoemen kenmerken van het taalsysteem en passen inzicht erin toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. <ul style="list-style-type: none"> • Herkomst van woorden: inheems woord, anglicisme, germanisme, gallicisme, belgicisme • Betekenisrelaties: hyponiem, hyperoniem, pleonasme, tautologie, contaminatie • Vormen van humor: sarcasme, cynisme, parodie • Uitspraaktekens 		WD3_02.08.01
02.08.02	De leerlingen analyseren hoe in literaire teksten betekenissen worden gecreëerd met narratieve, retorische, poëtische en theatrale structuren en technieken. <ul style="list-style-type: none"> • Elementen van spanningsopbouw: spanningsboog, climax, cliffhanger • Vertelperspectief: auctoriële, personale, onbetrouwbare verteller • Literaire stromingen uit verschillende periodes: middeleeuwen, vroegmoderne tijd, moderne tijd, hedendaagse tijd 		WD3_02.08.02

Nederlands: taalsystematiek			
02.09.01	<p>De leerlingen analyseren taal- en redkundig aspecten van het taalsysteem om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relativiteit van taal als systeem • Registergevoeligheid van fonologische, morfologische, syntactische, semantische en lexicale aspecten van taal • Fonologische aspecten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Assimilatie ○ Stemloze en stemhebbende medeklinker ○ Articulatie • Morfologische aspecten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Trefwoord, neologisme, archaïsme, neerlandisme, dialectisme, purisme, klanknabootsing • Syntactische aspecten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Genus: mannelijk, vrouwelijk, onzijdig ○ Getal ○ Werkwoordelijke eindgroep ○ Betrekkelijke bijzin, antecedent ○ Overgankelijk en onovergankelijk werkwoord • Semantische aspecten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Metoniem • Lexicale aspecten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Collocaties 		WD3_02.09.01
Nederlands: literatuur			
02.10.01	<p>De leerlingen analyseren hoe literatuur en de plaats die ze inneemt in de maatschappij evolueren doorheen de tijd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Literair-historische achtergrond van teksten uit middeleeuwse literatuur, renaissance en barok, verlichting, romantiek, realisme, moderne literatuur, postmoderne literatuur en hedendaagse literatuur • Intertekstualiteit • Adaptatie • Het literaire bedrijf 		WD3_02.10.01
Nederlands: communicatieve vaardigheden: mondelinge teksten samenvatten			
02.13.01	<p>De leerlingen vatten doelgericht mondelinge teksten samen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tekstkenmerken voor mondelinge receptie • Minimumvereisten van de geproduceerde tekst: <ul style="list-style-type: none"> ○ Herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw ○ Duidelijke tekstverbanden ○ Taal afgestemd op het doel en de doelgroep 		WD3_02.13.01

Frans en Engels: algemene uitbreiding			
02.14.01	<p>De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Engels en in het Frans • Tekstkenmerken voor receptie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tekststructuur met een zekere mate van complexiteit ○ Vrij grote en herkenbare samenhang ○ Hoofdzakelijk frequente en minder frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein ○ Vrij concrete tot vrij algemene of abstracte inhoud ○ Vrij hoge informatiedichtheid ○ Zinsbouw met een zekere mate van complexiteit ○ Lange teksten ○ Ruime variatie aan tekstsoorten, [E] inclusief wetenschappelijke teksten • Bijkomend voor schriftelijke receptie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Vrij duidelijke lay-out • Bijkomend voor mondelinge receptie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Met achtergrondruis ○ Normaal spreektempo ○ Natuurlijke intonatie ○ Heldere uitspraak, duidelijke articulatie ○ Met lichte afwijking ten opzichte van de standaardtaal 		WD3_02.14.01
02.14.02	<p>De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Engels en in het Frans • Tekstkenmerken voor receptie 		WD3_02.14.02

02.14.03	<p>De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Engels en in het Frans • Minimumvereisten voor productie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Gepaste en duidelijk herkenbare tekststructuur met een zekere mate van complexiteit ○ Duidelijk herkenbare tekstverbanden ○ Beheersing van hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om zich uit te drukken over een brede waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein al kunnen lexicale beperkingen leiden tot herhaling, tot omhaal van woorden en tot moeite met formulering ○ Vrij concrete tot vrij algemene of abstracte inhoud ○ Over het algemeen goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang ○ Zinsbouw met een zekere mate van complexiteit ○ Gepast register ○ Vrij lange teksten ○ Ruime variatie aan tekstsoorten • Bijkomend voor schriftelijke productie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Duidelijk herkenbare tekstopbouw en gebruik van tekstopbouwende elementen: titel, alinea ○ Gepaste lay-out ○ Heldere doorlopende tekst die over het algemeen te begrijpen is; spelling, leestekengebruik en lay-out staan tekstbegrip niet in de weg • Bijkomend voor mondelinge productie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Gepaste lichaamstaal ○ Uitspraak is over het algemeen duidelijk te verstaan en begrip van de boodschap komt meestal niet in het gedrang ondanks mogelijke uitspraakfouten ○ Kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks mogelijke pauzes of herstelacties • Met behulp van ondersteunende middelen 		WD3_02.14.03
02.14.04	<p>De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Engels en in het Frans • Tekstkenmerken voor receptie • Minimumvereisten voor productie 		WD3_02.14.04

02.14.05	<p>De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E]. <ul style="list-style-type: none"> Werkwoorden: ind. plus-que-parfait [F]; participe présent [F]; conditionnel passé [F]; future perfect [E] Betrekkelijke bijzinnen met ce qui, ce que, ce dont [F] Gebruik van wijzen na frequente voegwoorden en werkwoorden [F] Voorwaardelijke zinnen: l'hypothèse/la condition (met si + ind. présent, + ind. imparfait, + ind. plus-que-parfait) [F], conditional (irrealis) [E] 		WD3_02.14.05
Frans en Engels: communicatieve vaardigheden: teksten samenvatten			
02.16.01	<p>De leerlingen vatten doelgericht teksten samen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Teksten in het Engels en in het Frans Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten van de geproduceerde tekst: <ul style="list-style-type: none"> Herformulering op het vlak van woordgebruik en zinsbouw Duidelijk herkenbare tekstverbanden Taal afgestemd op het doel en de doelgroep 		WD3_02.16.01
Frans en Engels: taalsystematiek			
02.18.01	<p>De leerlingen analyseren hoe zinnen taal- en redekundig gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.</p> <p>Onderstaande elementen gelden voor het Frans én het Engels, tenzij gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans of het Engels gelden door de aanduiding van respectievelijk [F] of [E].</p> <ul style="list-style-type: none"> Nom (substantif) - déterminant (déterminant/adjectif démonstratif, possessif, interrogatif, indéfini, numéral, exclamatif + article) - pronom (personnel, démonstratif, possessif, interrogatif, relatif, indéfini, numéral) - adjectif (qualificatif) - verbe - adverb - préposition - conjonction (de subordination, de coordination) - interjection [F] Noun - determiner (article, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier), pronoun (personal, demonstrative, possessive, interrogative, quantifier, relative) - numeral - adjective - verb - adverb - preposition - conjunction - interjection [E] Verbe - sujet - complément d'objet (direct, indirect) - attribut du sujet - complément d'agent - complément circonstanciel [F] Verb - subject - (direct, indirect, prepositional) object - (subject, object) complement – adverbial [E] 		WD3_02.18.01
02.18.02	<p>De leerlingen analyseren hoe woorden gevormd worden om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten.</p> <ul style="list-style-type: none"> Gebonden morfeem, vrij morfeem 		WD3_02.18.02

Frans en Engels: literatuur			
02.20.01	De leerlingen analyseren literaire teksten met ondersteuning van literaire concepten. <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Engels en in het Frans • Variatie aan genres 		WD3_02.20.01
02.20.02	De leerlingen gaan in de doeltaal in interactie over de relevantie van literaire teksten voor de samenleving waarin ze leven. <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Engels en in het Frans 		WD3_02.20.02
Duits: communicatieve vaardigheden			
02.24.01	De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten. <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Duits • Tekstkenmerken voor receptie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit ○ Grote en herkenbare samenhang ○ Hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein ○ Concrete tot vrij algemene inhoud ○ Niet al te hoge informatiedichtheid ○ Zinsbouw met een beperkte mate van complexiteit ○ Vrij korte en af en toe iets langere teksten ○ Ruime variatie aan tekstsoorten • Bijkomend voor schriftelijke receptie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Duidelijke lay-out • Bijkomend voor mondelinge receptie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Geen of weinig achtergrondruis ○ Normaal spreektempo met pauzes ○ Ondersteunende maar natuurlijke intonatie ○ Heldere uitspraak, duidelijke articulatie ○ Met visuele ondersteuning ○ Met ondersteuning van non-verbaal gedrag 		WD3_02.24.01
02.24.02	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Duits • Tekstkenmerken voor receptie 		WD3_02.24.02

02.24.03	<p>De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In het Duits • Minimumvereisten voor productie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Eenvoudige, gepaste tekststructuur ○ Duidelijk herkenbare tekstverbanden ○ Redelijk herkenbare samenhang ○ Beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap ○ Concrete inhoud ○ Voornamelijk enkelvoudige zinnen ○ Gepast register ○ Vrij beperkte lengte ○ Variatie aan tekstoorten • Bijkomend voor schriftelijke productie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tekstopbouwende elementen: titel, alinea ○ Duidelijke, gepaste lay-out ○ Over het algemeen redelijk goede beheersing van eerder en nieuwverworven grammaticale structuren, maar met merkbare invloed vanuit de moedertaal; fouten komen voor, maar begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang ○ Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire • Bijkomend voor mondelinge productie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Gepaste lichaamstaal ○ Beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang ○ Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van andere talen op uitspraak ○ Kan zich betrekkelijk vlot uitdrukken ondanks regelmatige pauzes of herstelacties • Met behulp van ondersteunende middelen 		WD3_02.24.03
----------	--	--	--------------

02.24.04	<p>De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In het Duits • Tekstkenmerken voor receptie • Minimumvereisten voor productie • Bijkomend voor mondelinge en schriftelijke interactie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen • Bijkomend voor mondelinge interactie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Kan redelijk gemakkelijk interactief zijn in gestructureerde situaties en korte gesprekken, mits er om herhaling of herformulering kan gevraagd worden ○ Kan een eenvoudig gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen 		WD3_02.24.04
02.24.05	<p>De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.</p> <p>Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere specifieke minimumdoelen binnen Duits: communicatieve vaardigheden.</p> <p>Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.</p>		WD3_02.24.05
02.24.06	<p>De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tekstkenmerken voor receptie • Minimumvereisten voor productie 		WD3_02.24.06

Duits: taalsystematiek			
02.26.01	<p>De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relatie klank- en schriftbeeld • Zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging van zwakke en gemengde substantieven (receptief) • Lidwoorden: bepaald, onbepaald • Hoofd- en rangtelwoorden • Voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald, betrekkelijk • Bijvoeglijke naamwoorden: attributief (met ondersteuning), predicatief; trappen van vergelijking • Werkwoorden: Indikativ, Imperativ, Konjunktiv II (van haben, sein en van de modale werkwoorden; würde + Infinitiv), Konjunktiv I (receptief); Präsens, Perfekt, Futur I, Präteritum (van frequent voorkomende zwakke en sterke werkwoorden) • Frequentie voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval en Wechselpräpositionen; samengetrokken vormen • Frequentie nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden • Frequentie bijwoorden • Ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/uitroepende/bevelende/vragende zinnen • Naamvallen: nominatief, genitief, accusatief en datief van het lidwoord en van het persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, en onbepaald voornaamwoord; nominatief, accusatief en datief van het betrekkelijk voornaamwoord • Satzklammer • Passief (receptief) • Uitspraak: <ul style="list-style-type: none"> ○ specifieke grafieën en klanken ○ letters van het alfabet ○ articulatie, intonatie ○ woord- en zinslemtoon • Spelling van in te zetten woorden • Bouw van enkelvoudige en samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking) 		WD3_02.26.01
Duits: literatuurbeleving			
02.29.01	<p>De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teksten in het Duits <p>Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.</p>		WD3_02.29.01
Uitgebreide wiskunde in functie van economie			
06.05.01	<p>De leerlingen voeren bewerkingen uit met matrices: optelling, scalaire vermenigvuldiging, matrixvermenigvuldiging, machtsverheffing en transpositie.</p>		WD3_06.05.01
06.05.02	<p>De leerlingen gebruiken matrixmodellen om evoluties te beschrijven.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Matrixvoorstelling van een graaf 		WD3_06.05.02

06.05.03	De leerlingen lossen stelsels van eerstegraadsvergelijkingen op met behulp van de methode van Gauss-Jordan.		WD3_06.05.03
06.05.04	De leerlingen bepalen het voorschrift of de grafiek van een tweedegraadsfunctie als de andere representatie gegeven is. <ul style="list-style-type: none"> • Voorschrift $f(x)=a(x-p)^2+q$ • Voorschrift $f(x)=ax^2+bx+c$ 	WD2_06.04.10	
06.05.05	De leerlingen analyseren kenmerken van tweedegraadsfuncties: domein, bereik, nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen, extremum, toenemende/afnemende stijging/daling en symmetrie ten opzichte van een verticale rechte.	WD2_06.04.11	
06.05.06	De leerlingen leggen het verband tussen de grafiek van een functie en haar kenmerken. <ul style="list-style-type: none"> • Veeltermfuncties, (elementaire) rationale functies, (elementaire) irrationale functies, logaritmische functies $f(x)=\log_a(x)$ • Domein, bereik, nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen/constant, extrema, constante/toenemende/afnemende stijging/daling, asymptotisch gedrag, gedrag op oneindig 		WD3_06.05.06
06.05.07	De leerlingen lossen vergelijkingen en ongelijkheden grafisch op.		WD3_06.05.04
06.05.08	De leerlingen lossen tweedegraadsvergelijkingen in één onbekende in de verzameling van de reële getallen algebraïsch op. <ul style="list-style-type: none"> • Ontbinding in factoren • Discriminant 	WD2_06.04.07.01	
06.05.09	De leerlingen lossen tweedegraadsongelijkheden in één onbekende algebraïsch op.	WD2_06.04.08.01	
06.05.10	De leerlingen lossen exponentiële vergelijkingen van de vorm $b \cdot a^x=c$ algebraïsch op.		WD3_06.05.05
06.05.11	De leerlingen lossen goniometrische vergelijkingen van de vorm $\sin(ax+b)=c$ algebraïsch op.		WD3_06.05.07
06.05.12	De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit veeltermfuncties, rationale functies, exponentiële functies en logaritmische functies. <ul style="list-style-type: none"> • Rekenregels: afgeleide van een som, product, quotiënt van functies en afgeleide van een samengestelde functie (kettingregel) 		WD3_06.05.10.01
06.05.13	De leerlingen analyseren het verloop van functies met behulp van de eerste en tweede afgeleide functie en lossen extremumproblemen op.		WD3_06.05.11
06.05.14	De leerlingen interpreteren een bepaalde integraal als de limiet van een som en als een georiënteerde oppervlakte.		WD3_06.05.12
06.05.15	De leerlingen leggen het verband tussen bepaalde integralen en primitieve functies.		WD3_06.05.13
06.05.16	De leerlingen berekenen bepaalde en onbepaalde integralen van veeltermfuncties.		WD3_06.05.14
06.05.17	De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van nulhypothese, alternatieve hypothese, significantieniveau en p-waarde. <ul style="list-style-type: none"> • Steekproevenverdeling 		WD3_06.01.06.01
06.05.18	De leerlingen analyseren het verband tussen twee numerieke grootheden in een dataset met behulp van een spreidingsdiagram. <ul style="list-style-type: none"> • Trendlijn • Correlatiecoëfficiënt 	WD2_06.04.13	WD3_06.01.03

Uitgebreide algemene economie			
16.01.01	De leerlingen analyseren het optimaal keuzegedrag van de consument en de producent. <ul style="list-style-type: none"> Prijselasticiteit 	WD2_16.01.03 ⁶ WD2_16.01.04 ⁷	
16.01.02	De leerlingen analyseren prijsvorming bij volkomen concurrentie met inbegrip van de rol van de overheid.	WD2_16.01.05 ⁸	
16.01.03	De leerlingen analyseren prijsvorming bij monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie.		WD3_16.01.01
16.01.04	De leerlingen analyseren vormen van overheidsingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau. <ul style="list-style-type: none"> Marktmacht, externaliteiten, asymmetrische informatie 		WD3_16.01.02
16.01.05	De leerlingen analyseren het marktmechanisme op de arbeidsmarkt met inbegrip van de invloed van collectieve afspraken.	WD2_16.01.06 ⁹	
16.01.06	De leerlingen leggen uit hoe de overheid werkgelegenheid en concurrentiekracht bevordert. <ul style="list-style-type: none"> Loonindexering Arbeidsmarktindicatoren 		WD3_16.01.03
16.01.07	De leerlingen analyseren inkomensongelijkheid aan de hand van de Lorenzcurve en Gini-coëfficiënt.		WD3_16.01.04
16.01.08	De leerlingen leggen uit hoe de overheid via sociale en fiscale maatregelen ongelijkheid in een samenleving tracht te beperken.		WD3_16.01.06
16.01.09	De leerlingen analyseren relaties tussen de economische actoren.		WD3_16.01.07
16.01.10	De leerlingen lichten de samenstelling van het BBP toe vanuit de productie-, inkomens- en bestedingsbenadering. <ul style="list-style-type: none"> Reëel en nominaal BBP BNP, nationaal inkomen (Y) 		WD3_16.01.08
16.01.11	De leerlingen analyseren internationale handel en internationale economische relaties. <ul style="list-style-type: none"> Handelsbalans Outsourcing, offshoring 	WD2_16.01.09 ¹⁰	
16.01.12	De leerlingen analyseren internationaal handels- en betalingsverkeer. <ul style="list-style-type: none"> Wisselmarkt en wisselkoersen 		WD3_16.01.09
16.01.13	De leerlingen leggen vraag en aanbod op de geld- en kapitaalmarkt uit. <ul style="list-style-type: none"> De intermediaire rol van banken en beurzen 		WD3_16.01.10

⁶ De leerlingen die instromen vanuit Economische wetenschappen hebben dit doel aangeboden gekregen in de tweede graad. De leerlingen die instromen vanuit Moderne talen hebben dit doel niet aangeboden gekregen tenzij de leerlingen in de tweede graad het optiepakket Economische wetenschappen gevolgd hebben waar deze doelstelling deels werd behandeld (OP2_EW.02 & OP2_EW.03).

⁷ De leerlingen die instromen vanuit Economische wetenschappen hebben dit doel aangeboden gekregen in de tweede graad. De leerlingen die instromen vanuit Moderne talen hebben dit doel niet aangeboden gekregen tenzij de leerlingen in de tweede graad het optiepakket Economische wetenschappen gevolgd hebben waar deze doelstelling deels werd behandeld (OP2_EW.02 & OP2_EW.03).

⁸ De leerlingen die instromen vanuit Economische wetenschappen hebben dit doel aangeboden gekregen in de tweede graad. De leerlingen die instromen vanuit Moderne talen hebben dit doel niet aangeboden gekregen.

⁹ De leerlingen die instromen vanuit Economische wetenschappen hebben dit doel aangeboden gekregen in de tweede graad. De leerlingen die instromen vanuit Moderne talen hebben dit doel niet aangeboden gekregen.

¹⁰ De leerlingen die instromen vanuit Economische wetenschappen hebben dit doel aangeboden gekregen in de tweede graad. De leerlingen die instromen vanuit Moderne talen hebben dit doel niet aangeboden gekregen.

16.01.14	De leerlingen analyseren conjunctuurschommelingen en het effect van monetair en budgettair beleid op de conjunctuur. <ul style="list-style-type: none"> • Multiplicatoreffect 		WD3_16.01.11
16.01.15	De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn. <ul style="list-style-type: none"> • Disruptieve factoren en innovatie 		WD3_16.01.12
16.01.16	De leerlingen reflecteren over economische modellen en duurzame economische ontwikkeling.		WD3_16.01.13

Bedrijfswetenschappen en recht			
16.07.01	De leerlingen vergelijken courante ondernemingsvormen op het vlak van aansprakelijkheid, administratie en fiscaliteit.	WD2_16.07.02 ¹¹	
16.07.02	De leerlingen vergelijken fiscale regels voor éénmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.		WD3_16.07.01
16.07.03	De leerlingen voeren op basis van bedrijfsactiviteiten een dubbele boekhouding van beginbalans tot eindbalans. <ul style="list-style-type: none"> • Commerciële en financiële verrichtingen, personeelskosten, btw-verrekening en -vereffening, lening, voorraadwijziging, investering en afschrijving 		WD3_16.07.03 WD3_16.07.04
16.07.04	De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rendabiliteit.		WD3_16.07.05
16.07.05	De leerlingen lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn toe.		WD3_16.07.02
16.07.06	De leerlingen illustreren het belang van een bedrijfsstrategie.	WD2_16.07.03 ¹²	
16.07.07	De leerlingen illustreren hoe een onderneming haar marketingmix samenstelt op basis van haar marketingstrategie.	WD2_16.07.04.03 ¹³	

¹¹ De leerlingen die instromen vanuit Economische wetenschappen hebben dit doel aangeboden gekregen in de tweede graad. De leerlingen die instromen vanuit Moderne talen hebben dit doel niet aangeboden gekregen.

¹² De leerlingen die instromen vanuit Economische wetenschappen hebben dit doel aangeboden gekregen in de tweede graad. De leerlingen die instromen vanuit Moderne talen hebben dit doel niet aangeboden gekregen.

¹³ De leerlingen die instromen vanuit Economische wetenschappen hebben dit doel aangeboden gekregen in de tweede graad. De leerlingen die instromen vanuit Moderne talen hebben dit doel niet aangeboden gekregen.

Minimale materiële vereisten

Voor het realiseren van de leerplandoelen is er nood aan voldoende materialen en de nodige uitrusting opdat deze kwaliteitsvol kunnen gerealiseerd worden. Voor de school is het belangrijk dat ze in kaart brengt welke materialen en uitrusting er minimaal nodig zijn om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Deze materialen en uitrusting hoeven niet noodzakelijk op school aanwezig te zijn. De school kan immers ook gebruik maken van materialen en uitrusting die aanwezig zijn op andere locaties zoals bijvoorbeeld andere scholen, infrastructuur van de gemeente, bedrijven...

Op de GO! Navigator worden er, voor deze doelen waarvoor dit relevant is, suggesties gedaan met betrekking tot het in kaart brengen van de minimale materiële vereisten.

Vakkenkoppeling

De vakkenkoppeling is terug te vinden op de website van het GO! (rubriek leerplannen).

Pedagogisch – didactische ondersteuning

Een uitgebreide pedagogisch – didactische ondersteuning is terug te vinden in de GO! Navigator.